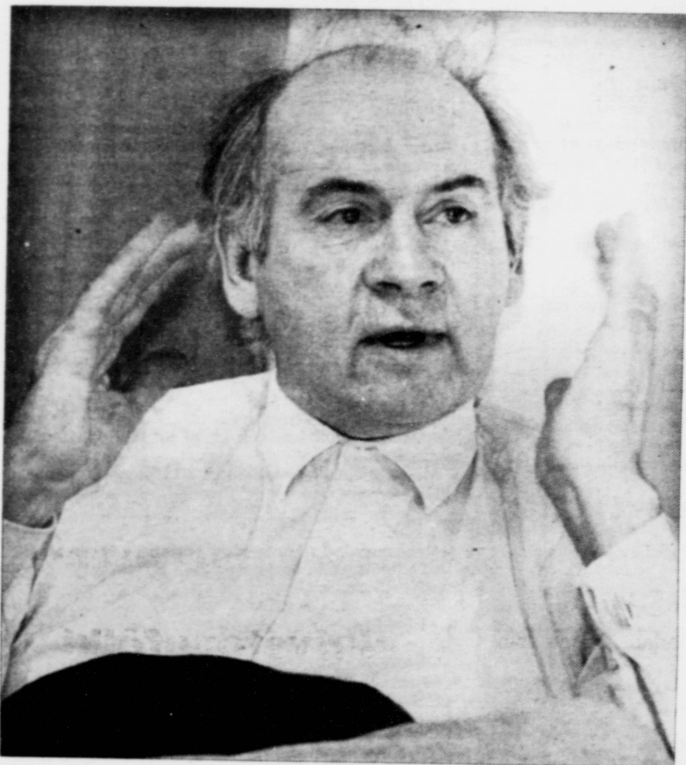

Jú, vit eiga at vinna føroysku talheitunum heimarætt aftur í máli okkara

Málfrøðingar greiða okkum nú meira enn nakrantíð bæði í skrift og talu frá ymsum fyrbrigdum málinum viðvíkjandi og leggja okkum lag á, hvat ið er góður málburður og hvat ikki. Ofta verður farið langt aftur í málsguna til tess at finna grundgevingar; men hóast tað ikki krevur tað stóra málsguliga innlitið at kunna vísa á, at føroysku talheitini vóru livandi í okkara máli so seint sum fram móti okkara tíð, yppa somu fólk øksl, tá ið borið verður upp á mál um at fáa tølina á føroyskum inn í málið aftur.

Vit vita, at skrivandi menn tíðliga í 1800-talinum sum Jens Chr. Svabo, Nólsoyarpáll og sjóvarbóndin Jens Chr. Djurhuus als ikki kendu donsku tølina sum part í móðurmálinum. Dansk skúlin kom ikki rættiliga fyrri seg í Føroyum fyrr enn væl eftir miðju seinastu öld, og at tað eru donsku roknibøkurnar, sum førdu donsku talheitini við sær inn í okkara mál, er eyðsæð.

Pápi mín, sum var føddur í 1901, minnst, at teir gomlu biggjamenninir søgdu fimmti, seksti, sjevti o.s.f., ikki hálvtrýss, trýss og hálvfjerðs, og gomul svinoyarkona, sum enn er á lívi,

kundi siga frá, at einaferð maður hevði verið á floti og segði seg at hava fingið fimmgálfvjerðs fiskar, tá helt onkur fyrri: »Hoyr nú hann, nú er hann farin at snakka danskt!«

Fólk á mínum aldri minnst, tá ið omman ella abbin skuldu hjálpa teimum at rokna, at tey tá tosaðu danskt: »Tre gange syv er enogtyve« – o.s.f. So ung er henda málspjallin í okkara máli, og tó halda sjálvt málkøn mentafólk og menn, sum annars vilja hava tað tjóðskaparlíga hátt í huga, tað vera óráð og ónatúr at fara at telja á føroyskum aftur.

Sama helt eg eisini í yngri árum, tí donsku talheitini vóru sjálvandi eisini mær ein natúrligur tálur í málinum. Men tá ið vit finga egið útvarp, har føroysku talheitini vórðu nýtt, ljóðaði tað so rætt og so vakurt, at mær var ongin ivi í at fylgja eftir í skúlastovuni, og brátt kundu vit ikki hugsa okkum annað enn tølina á føroyskum. Somu royndir veit eg, at aðrir lærarar úti um landið høvdu, og millum fólk annars var tað tá onki óvanligt at hoyra fólk siga talorðini á føroyskum.

Harmiligt var tað, at hátt

mettur mentamaður og málfrøðingur skuldi gerast atvoldin til, at tað í útvarpsnevndini fekt tepurt fleirtal fyrri at venda aftur til at nevna tølina á donskum. Minnst, at hann á fundi í Føroya Lærarafelag hevði hetta evnið frammi og vildi vísa á, at tjugutalsskipanin var eldri og rættari í norðurlandamálum enn tiggjutalsskipanin. At hann ikki hevði rætt, mundu fleiri av okkum vera greið yvir, men ongin komdi sær at mótmæla; tí hetta var maður við stórar virðing helst millum lærarafólk, maður við so góðum málsligum innliti sum fáur, ja, slíkur mentanarligur edilingur, sum vit neyvan hava átt hann betri. Men hann var mangan skiftandi í sínari stóðutakan um mál og stavseting, kundi vera áfallin, og tað var okkum í hesum føri til ógagns.

Tað var sostatt av tilvild, at vit mistu henda orðaflokk úr málinum aftur, sum var við at festa røtur av nýggjum.

Dansk málfrøðingur hevur í grein (Nordisk Kontakt 12/89) skrivað um hetta lagna fyrirbrigdi í donskum máli, at tjugutalsskipanin fekk høvðið fyrri seg. »De danske ord for tallene fra 30 til 90 er et særsyn ikke

blot i de nordiske, men i alle vesteuropæiske sprog. – I den indoeuropæiske sprogæt, som de nordiske og de fleste vesteuropæiske sprog hører til, er talordene fra 1 til 10 grundord, og de højere talbetegnelser er sammensætninger med ordet for 10 eller med en afledning af dette ord«, skriver hann millum annað og greiðir frá, »hvordan disse mærkværdige ord (donsku 20-talsheitini) er blevet til«. Ahuga-verð grein, har hann út í æsir greiðir frá hesum málsguliga og málvísindaliga viðurskiftum.

Í bóklingi, ið nevntist *Att forstá varandra i Norden*, og sum *Nordiska språksekretariatet* hevur givið út, eru m.a. hesi »språkråd till danskar«: »Sig femti, sexti osv. Men sig tyve, ikke toti!« Hetta seinasta eiga vit froyingar eisini at leggja okkum í geyma, tí tað eitur ikki tveyti og fyrati, men *tjúgu* og *fjóruti* – forn orð frá gomlu 10-talsskipanini.

Í norðurlenska, i samveru eru hesi donsku málheiti ein trupulleiki. Danir gera sær tí vanliga ómak at siga t.d. syvti-fem, otti-tre í staðin fyrri femoghalvfjerds (sindstve) og treogfirs (sindstve). Hjá dønum er tað tó talan um serligt fyrirbrigdi, sum tók seg upp í teirra máli fyrri 700 árum síðan, hjá okkum er talan um málspjalluttanifrá, sum ikki hevur so nógv meira enn 100 ár á baki.

Í hesi hundrað ár er so nógv hent máli okkara til bata. Kundu vit nú tikið stigðið aftur at givið talskipanini sín forna føroyska karm, hevði tað verið ikki hinni málsligur fongur. Tað, sum talar fyrri tí, er trinnanda:

Føroysku talheitini eru: 1 **málsguliga rættari** (sí omanfyrirstandandi).

2. **vakrari í okkara máli**. At frásøgufólk í útvarpi og sjónvarpi, sum annars bæði í framburði og orðavali vanda sær um málið, framhaldandi dagliga sá hesar skurandi anakronismur út í hvørt heim í Føroyum kann hava sína grundgeving í nevndarsamtykt, sum langt síðan átti at verið endurskoðað. Men tit modernaðu málfrøðingar máttu aftrað tykkum við soleiðis at staðfest hesa avlaging í okkara máli, sum tit gera.

3. **handigari í nýtslu**. Hetta seinasta ger seg ikki minst galdandi í telduheiminum. Tað er so nógv lættari

at lesa og sláa tøl inn á teldu í teirri raðfylgju tey standa, t.d. um tú skalt skriva tal sum **75 38 69** tá ikki at siga fimm og skriva sjei, siga hálvfjerðs og skriva fimm, siga átta og skriva trý, siga tredivu og skriva átta, siga níggju og skriva seks og siga trýss (trusj!) og skriva níggju, men í staðin at lesa og sláa **sjei(tí)-fimm-tri** (ati)-átta og **seks(tí)-níggju**, soleiðis sum tey standa. Sjálvur geri eg hetta altíð, tá ið eg skal ringja, og ivaleyst høvdu færri ringt skeivt, um tey vandu seg til at lesa telefonnumrini á føroyskum.

Men ein tilvenjing skal til, sum krevur ómak og dirvi, og sum kann falla eldra fólkunum tvørlig, men sum ikki veldir børnum og ungdomi nakran trupulleika. Her eigur útvarpið saman við sjónvarpinum at ganga undan. Tey hava ongu lært okkum at siga t.d. Ermasund, Eystrasalt, Sæland, Fjón, Jútland og annað meira, sum fyrri fáum árum kundi tókst »ónatúrligt«.

Tað er nú so vanligt, at fólk á stovnum fara á skeið, ofta í sambandi við teldu-

nýtslu. Tit góðu **útvarps- og sjónvarpsmenn**, tað hevði verið tykkum ein stuttleiki at savnast nakrar tímar til at spælt tykkum og vant tykkum við tey talheiti, sum vóru tey einastu, sum oldurabbar og oldurommur tykkara brúktu í sínari talu, og sum eru so stórir og týðandi partur í málinum.

Norðmenn, hvørs upprunaliga mál er so nógv verri farið enn okkara, samtyktu í sínari tíð at fremja 10-talsskipanina við lóg. So avgjörd stig liggja helst ikki til okkara, og neyvan fæst politisk semja til slíkt her hjá okkum. Men tit **Útvarpsnevnd** og **Sjónvarpsnevnd**, **Føroya Læraraskúli**, **Móðurmáls-lærarafelagið**, **Føroya Lærarafelag**, **Føroya málsguliga Fróðskaparsetursins** og **Landsskúlafrisingin**, latið okkum ikki av berum atgerðarloysi fara um næstu aldargátt við hesum misprýðandi og ógagnliga arvaluti úr farnari máttloysisstíð hangandi uppi í máli okkara.

Olavur Hátún

FRAMSÝNING Í SMS

Rasmus Rasmussen
hevur

framsýning av myndaklippum á Torginum
mánad. 18. nov. til og við 23. nov.

Rasmus

Venjari!

Søkt verður eftir leikandi venjara til 2. deild menn komandi kappingarár.

Venjingin umfatir eisini 1. deild kvinnur og yngri deildimar.

Umsóknir skulu vera felagnum í hendi seinast 15. des. 1996.

Sumblar
Ítróttarfelag
970 Sumba